

**Over een Amerikaansche aankomeling *Amsinckia*
lycopsoides Lehm.**

DOOR

DR. J. G. BOERLAGE.

De voor ons liggende plant werd in Mei van het vorige jaar door Mejuffrouw Michelsen, leerares aan de Hoogere Burgerschool voor meisjes te Leiden, te Oudshoorn bij Alphen op eene excursie met hare leerlingen gevonden. Daar de kenmerken der plant met die van geen der inlandsche geslachten overeenkwam was er alle grond hier een vluchteling of aankomeling te vermoeden. Bij onderzoek bleek dat juist te zijn, daar zij behoorde tot het Amerikaansche Boraginaceën geslacht *Amsinckia* Lehm. Dit geslacht werd in de zaadlijst van den Botanischen Tuin te Hamburg het eerst genoemd in 1831 naar een exemplaar van onbekende afkomst. Later zijn er planten van hetzelfde geslacht beschreven uit Chili en Mexico en bleek ook dat de eerstgenoemde soort, *A. lycopsoides* Lehm., waartoe ook ons exemplaar behoort uit Californië afkomstig moet zijn. Eenige soorten hebben zich sporadisch in Europa vertoond, n.l. *A. angustifolia* Lehm. en *A. intermedia* Lehm. In DC Prodr. X. p. 117 vindt men behalve deze *A. Mexicana* Mart. et Gal. en *A. spectabilis* Fisch. et Mey., *A. Douglasiana* ADC en *A. vernicosa* Hook. et Arn. Hierbij worden door Asa Gray in Flora of North America I. p. 198 nog gevoegd *A. tessellata* A. Gray en *A. echinata* A. Gray, terwijl hij eenige andere als synoniemen weer intrekt. Merkwaardig is het de synoniemen van Asa Gray na te gaan omdat er uit blijkt dat behalve aan de origineele plant de naam van

A. lycopsoides gegeven werd aan *A. intermedia* *Lehm.*, *A. tessellata* *A. Gray* en *A. lycopsoides* var. *bracteosa* *A. Gray*. En zoo zou ook ik groote kans hebben om een verkeerde plant als die soort te beschouwen, vooral omdat voor België en Frankrijk *A. angustifolia* wordt opgegeven. Toch meen ik dat wij niet deze maar de eerstgenoemde soort vóór ons hebben. Voor ik evenwel de soortquaestie behandel geef ik de beschrijving van het geslacht daar ook hierin het een en ander voorkomt waarover de verschillende auteurs het niet ééns zijn: Kelk 5-deelig. Bloemkroon trompetvormig, met behaarde of onbehaarde, in den knop geplooide doch geen schubben bevattende keel, met nauwe buis, die meestal langer is dan de lobben. Meeldraden in het onderst gedeelte van de buis ingeplant; helmraden kort draadvormig; helmknoppen lijnvormig langwerpig, in het midden der achterzijde bevestigd, stomp en langer dan de helmraden. Eierstok 4-lobbig, stijl lang en dun, binnen de bloem besloten; stempel knopvormig min of meer 2-lobbig. Nootjes 4, eivormig-versmald, min of meer driekantig, aan de buikzijde van de basis vastgehecht en tot voorbij het midden vergroeid met een vleezige as, die den stijl draagt. Zaad in het midden van de buikzijde bevestigd; kiemworteltje naar boven gericht; zaadlobben omgekeerd eivormig, veel langer dan het kiemworteltje, tweedeelig.

Eénjarige, stijfharige kruiden met afwisselende, gave bladeren. Bloemen in trosvormige aren met of zonder schutbladen. Bloemkroon geel, meestal langer dan de kelk.

De Candolle voegt er nog bij: bloemen bijna als die van *Lithospermum*, doch zonder schutbladen en met zijdelings bevestigde nootjes.

Uit het gewicht door De Candolle aan het gemis der schutbladen gehecht zou moeten volgen dat ons exemplaar niet tot het geslacht behoort, daar hier duidelijk bladachtige schutbladen gevonden worden. De Candolle spreekt zich echter tegen bij *A. Mexicana*, waarvan hij lijnvormige

schutbladen vermeldt. Benth a m en H o o k e r daarentegen zeggen, dat bij het geslacht als regel de schutbladen ontbreken doch dat bij de plant door L e h m a n n L i t h o s p e r m u m l y c o p s o i d e s genoemd schutbladen voorkomen, ofschoon zij tot het geslacht behoort. Maar om die reden is die plant volgens deze auteurs niet dezelfde, die L e h m a n n vroeger A m s i n c k i a l y c o p s o i d e s heeft genoemd. Terwijl dus bij D e C a n d o l l e het al of niet voorkomen der schutbladen als geslachtskenmerk geldt en bij Benth a m en H o o k e r als soortsk kenmerk, vindt A s a G r a y e r slechts het kenmerk eener varieteit in en noemt hij den vorm, waar de meeste bloemen schutbladen hebben, A m s i n c k i a l y c o p s o i d e s L e h m . v a r . b r a c t e o s a A . G r a y . Onze plant, waar slechts eenige bloemen die hebben, kan men dus als een tusschen-vorm beschouwen, zoo ten minste de andere kenmerken uitkomen. Er is nog een ander punt van verschil. D e C a n d o l l e vermeldt in de geslachtsbeschrijving dat de meeldraden in het bovenste, in de soortbeschrijving van A . l y c o p s o i d e s dat zij in het onderste deel van de bloemkroon zijn bevestigd. Benth a m en H o o k e r laten zich hierover niet uit en noemen bovendien de keel naakt, zonder te spreken van eene beharing bij sommige soorten. G r a y zegt dat de bloemen bij alle dimorph zijn en dat wanneer de meeldraden hoog geplaatst zijn, de keel naakt is, terwijl anders kleine gebaarde kammen gevonden worden. D e C a n d o l l e vermeldt die beharing speciaal bij A . l y c o p s o i d e s . In ons exemplaar staan de meeldraden wel niet bij alle bloemen precies even hoog, doch steeds in het onderste deel der bloem en bij alle is de beharing van de keel te zien, zoodat daardoor onze determinatie wordt bevestigd. Ook de bladeren wijzen op de genoemde soort; daar zijn deze toch evenals in ons exemplaar, ei-lancetvormig, terwijl bij de overige de bladvormen afwisselen tusschen langwerpig-lancet-vormig en lijnvormig, behalve bij eene soort, die door de nootjes van al de andere afwijkt. Het voorkomen der nootjes zooals D e C a n d o l l e die opgeeft voor A . l y c o p -

soides, rimpelig met witte korreltjes tusschen de rimpels, met bollen rug en onduidelijke kanten, schoon geen geslachtskenmerk, want *A. vernicosa* Hook et Arn. heeft gladde glanzige nootjes, zou toch ter herkenning van de soort een goed kenteeken kunnen zijn, zoo dit overal hetzelfde was. Dat is echter het geval niet. Bij enkele exemplaren vindt men de rimpels en korrels zeer duidelijk, bij andere niet, in sommige gevallen is zelfs de oppervlakte van hetzelfde nootje aan de eene zijde met rimpels en korrels, aan de andere met onregelmatig verspreide wratjes bedekt, terwijl ook de kanten nu eens meer, dan minder duidelijk zijn. Van de soorten van *Lithospermum* echter, waarmede het geslacht eenige overeenkomst vertoont, kan men haar duidelijk onderscheiden door de aanhechting der nootjes. Bij *Lithospermum* is een vlakke, hoogstens eenigszins gewelfde bloembodem, waarop de nootjes aan de basis zijn vastgehecht. Bij *Amsinckia* vindt men in het midden van den bloembodem eene vleezige as, en de nootjes zijn, behalve aan de basis, ook hieraan bevestigd. Na verwijdering der nootjes blijft die as staan.

Om die reden worden door Bentham en Hooker *Lithospermum* en *Amsinckia* tot verschillende groepen gebracht, de eerste tot de *-Lithospermeae*, de tweede tot de *Eritrichieae*. Ook de kiem van de beide geslachten is zeer verschillend. Bij *Lithospermum* zijn de zaadlobben plat, breeder dan lang, en onverdeeld, bij *Amsinckia* zijn zij veel dikker, eivormig en diep tweespletig. Ik ontleen deze gegevens omtrent *Lithospermum* aan *L. Apulum* Vahl, omdat onze soort daarvoor in den aanvang werd aangezien. Het is toch gebleken dat het vermoeden juist was in de vergadering door den Heer Kok Ankersmit geuit, dat het door hem den 16^{en} Juli 1879 op het stationsterrein te Deventer verzamelde exemplaar, dat in het Kruidkundig Archief III bl. 294 als *L. apulum* voorkomt, evenzeer tot onze soort behoort, zoodat hem de eer toekomt, de plant binnen onze grenzen het eerst waargenomen te heb-

ben. Behalve door de genoemde kenmerken verschilt *Amsinckia lycopsoides* nog van *Lithospermum Apulum* door den habitus, de bloeiwijze en de beharing. De eerste toch is onregelmatig vertakt, wordt vier à vijf decimeters hoog, draagt van onderen in de bladoksels eenige alleenstaande bloemen en gaat naar boven in onbebladerde trossen over, waaraan ten slotte de vruchtkelken vrij ver uiteenstaan. De platte, ruw korrelige, bij eenigszins sterke vergrooting op vischschubben gelijkende basis der haren is verder voor het geheele geslacht, vooral bij de oudere bladen zeer karakteristiek. Bij *Lithospermum Apulum* daarentegen draagt de onvertakte hoogstens een decimeter lange stengel aan den top vier of vijf korte aarvormige trossen. Bij de vruchtrijpheid zijn de stengelbladen afgevallen en vindt men aan de trossen de vruchtkelken dicht opeen door groote bladachtige schutbladen gescheiden. De haren zijn alleen aan de basis een weinig gezwollen, doch hebben geen platten schubvormigen voet. Daar een tweede exemplaar, dat in het Herbarium der Vereeniging onder dezen naam ligt, tot *L. arvense* *L.* behoort, ontbreken ons op het oogenblik nog de bewijsstukken dat deze plant van de Middellandsche zee in ons vaderland werkelijk verwilderd voorkomt. De beide ver uiteenstaande groeiplaatsen van onze *Amsinckia* daarentegen wettigen wel het vermoeden dat ze nog wel meer hier en daar zal aangetroffen worden, misschien wel met hare verwanten *A. angustifolia* *Lehm.* en *A. intermedia* *Fisch. et Mey.*, die zich door smaller bladen onderscheiden. Overigens zijn de verschillen met deze zeer gering en zou het wel kunnen zijn, dat men in deze en de onze vormen eener zelfde soort moest zien. Dan bleef evenwel de naam van *A. lycopsoides* als die van de oudste behouden. Het is echter wel mogelijk, dat die later gewijzigd worden zal, daar hij niet taalkundig juist is en de soort eigenlijk *A. lycopsidioides* zou moeten heeten.

LEIDEN, 6 Febr. 1894.
